

STENEBYOMRADET, STENEBY BJÖRLANDA 350-351
BOPLATS, GRAVAR
YNGRE STENÅLDER-ÄLDRE JÄRNÅLDER

Boplatsområde med sammanlagt 19 anläggningar, varav flera bebyggelseanläggningar, en urngrav, två urnbrändgropar, sex källor och ytterligare anläggningar upp-komna i samband med bebyggelse och/eller odling. Fynd och C14-analyser möjliggör en datering från yngre stenålder till äldre järnålder, med en trolig tyngdpunkt på yngre stenålder och övergångs järnålder.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Stuga: Steneby 350 och 351 samt Område 1:3 i Björlanda kommunala Tuna, Östergötland.
Grävningarna planerades och utfördes av Steneby 350-351 och 1:3 i samband med andra arbeten i Stenebyområdet och 25 augusti-19 september 1979.

Antal timmar i fält: 496 arkeologitimer, 595 grov-arbets-timer och 12 huskintimer. Dessutom deltog 8-12 september, lärare och studenter vid Institutionen för Arkeologi, särskilt nordensiska vid Östergötlands Universitet för kurs 81:5 Fornminnesundersökningsteknik-Fältkurs.

Undersökt yta av provområdet 55 000 kv. m, avbena-der 1 500 kv. m, djupgrävsades 400 kv. m och ge-nomgrävsades 180 kv. m. Dessutom grävsades 237 provgropar och 255 rövnings- och schakt.

Plattaladare: Etapp 1: Stina Andersson, etapp 2: Ulf Bertilsson.

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMMNINGAR

Bestämningarna har utförts av Ulf Bertilsson, Geologiska Forskningslaboratoriet, Stock-holms Universitet (Etapp 1). C14-analyser har ut-förts av Laboratoriet för Isotopgeologi, Naturhis-toriska riksmuseet, Stockholm. Sammanlagt har 2 prover från anläggning 1 och 11 analyserats (Etapp 2).

TOPOGRAFI

(Figs 1-2, 22-23)

Undersökningsterränet ligger inom en fortfarande uppdelad del av centrala Hisingen, och utgjorde en del av en större nordost-sydöstgående dalgång med svaga sluttningar. Inom dalen var Järnålders sluttningar-arna högre och mer varierade. I dalen låg en mindre sjö eller bäck som utgjorde en del av dalens vattenlopp. I dalens östra del låg en mindre sjö eller bäck som utgjorde en del av dalens vattenlopp.

STENEBYOMRADET STENEBY BJÖRLANDA 350-351
BOPLATS, GRAVAR
YNGRE STENÅLDER-ÄLDRE JÄRNÅLDER

STENEBYOMRÅDET, STENEBY BJÖRLANDA 350-351
BOPLATS, GRAVAR
YNGRE STENÅLDER-ÄLDRE JÄRNÅLDER

Boplatsområde med sammanlagt 19 anläggningar, varav flera bebyggelse lämningar, en urngrav, två urnbrandgropar, sex härdar samt ytterligare anläggningar uppkomna i samband med bebyggelse och/eller odling. Fynd och C14-analyser, möjliggör en datering från yngre stenålder till äldre järnålder, med en trolig tyngdpunkt på yngre bronsålder och förromersk järnålder.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Steneby 1:4 och 1:5 samt Unnered 1:3 i Björlanda respektive Tuve, Göteborg.

Grävningssorsak: Planerad exploatering.

Grävningstid: 29 april-6 juni (parallellt med andra arbeten inom Stenebyområdet) och 25 augusti-19 september 1975.

Antal timmar i fält: 496 arkeologtimmar, 655 grov-arbetstimmar och 12 maskintimmar. Dessutom deltog 8-12 september, lärare och studenter vid Institutionen för arkeologi, särskilt nordeuropeisk vid Göteborgs Universitet för kurs B1:5 Fornminnesundersökningsteknik-fältkurs.

Undersökt yta: Av provområdets 55 000 kvm, avbandedes 3 500 kvm, djuprensades 480 kvm och genomgrävdes 180 kvm. Dessutom grävdes 237 provgropar och 255 löpmeter schakt.

Platsledare: Etapp I Stina Andersson, etapp II Ulf Bertilsson.

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

Benbestämningarna har utförts av fil kand Berit Vilkins, Osteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms Universitet (Exkurs 1). C14-analyser har utförts av Laboratoriet för isotopgeologi, Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm. Sammanlagt har 2 prover från anläggning 1 och 11 analyserats (Exkurs 2).

TOPOGRAFI

(fig 1-2, 22-23)

Undersökningsområdet låg inom en fortfarande uppodlad del av centrala Hisingen, och utgjorde en del av en större nordost-sydvästgående dalgång med svaga sluttningar. Dalbotten var lerig medan sluttningarnas högre partier var moräntäckta, i söder sköt en mindre moränrygg - i rapporten benämnd Ekdungen - troligen på underliggande berg ut i leran.

Området låg i huvudsak mellan 24 och 29 m över havet, varför de postglaciala transgressionerna, d v s de

olika höjningarna av havsytans nivå, beroende på ökat smältvatten från inlandsisen, upp till ca 25 m över nuvarande nivå, kan ha påverkat lagerföljden i de lägre liggande delarna, något som också bestyrks av den enstaka svallade flintan. Vid den tid då boplatsen användes var dock havet mycket avlägset.

Huvuddelen av marken var åkermark, med undantag för det ek- och enbeväxta impedimentet i söder.

Undersökningsområdet ingår som en del i ett större område, innehållande ett flertal andra fornlämningar (fig 1, not 1). I närheten har tidigare undersökts 1 gravfält från romersk järnålder Björlanda 110 (not 2), 1 grav- och boplatsskomplex från bronsålder/förromersk järnålder/vikingatid Björlanda 113-114 (not 3) och 1 boplatz från järnålder Björlanda 111 (not 4).

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

I Ekdungen upptäcktes i samband med rekognoscering före undersökningen ca 5 övertorvad upphöjningar 2-5 m i diam och 0,1-0,3 m höga. Dessa var inte registrerade som fornlämningar vid Riksantikvarieämbetets inventeringar 1964 och 1973.

TIDIGARE FYND

Inom boplatssområdet har, av John Bunyan Johansson, tidigare påträffats och inlämnats; 1 spånskrapa av brungrå flinta (GAM inv nr 69801) och 1 hög skrapa av gråbrun flinta (GAM inv nr 69803).

ARBETSBESKRIVNING

I enlighet med de målsättningar i stort som antagits för Stenebyområdet och som redovisas i "Stenebyområdet. Inledning" gällde det här att fastslå plats och tid för bosättning och andra aktiviteter. Med den fördelningen av resurserna har därför en del detaljundersökningar ej kunnat utföras.

Exploatör och planförfattare har uttryckligen begärt att Ekdungen skulle sparas för att ingå i grönområde. Därför kunde endast begränsade provundersökningar göras. Större delen av fornlämningen ligger alltså kvar inom Ekdungen (fig

Resultaten av fosfatkarteringen, vilken täckte hela Stenebyområdet, påverkade i viss mån undersökningsområdets utsträckning.

Hela området täcktes med provgropar, sammanlagt

237 st (fig 2), med 10-15 m mellanrum. Området indelades i ytorna YA-YG (fig 2). Ytorna A-D ytplockades i öppna ytor, medan ytorna E-G ytplockades i något uppvuxen höstsådd.

Resultatet av provgropar och fosfatkartering gav 3 områden med fyndkoncentrationer (fig 2). Det nordligaste överfördes till undersökningen av boplatser. Det sydvästra undersöktes ej vidare. Det sydöstra undersöktes vidare och redovisas här.

I anslutning till påträffad stenpackning grävdes 2 schakt, I-II (fig 2). I Ekdungen upptogs sökschakten IV-X, som genomgrävdes. Inom den del av ytan där kulturlager eller konstruktioner påträffats gjordes maskinavbaning (fig 46).

Avbaningen väster om Ekdungen ca 3 000 kvm stort omfattade hela ploglagret ned till den underliggande stenpackningen, och utfördes i upp till tre omgångar beroende på ploglagrets växlande tjocklek, 0,2-0,9 m djupt. Intill Ekdungens östra sida avbanades ett ca 500 kvm stort område. Innanför den nuvarande åkerkanten gjordes avbaningen i en etapp, varvid hela ploglagret 0,3 m tjockt togs bort, utanför åkerkanten gjordes avbaningen i två etapper ned till sammanlagt 0,3 m djup, där den ljusa sanden vidtog.

För att underlätta fyndinsamling och vidaregrävning indelades området i rutor med 10 m sida, varefter rutorna försågs med bokstavs-beteckningar allt eftersom de utgrävdes.

För att kontrollera stenpackningens utsträckning och stratigrafien inom det avbanade området grävdes schakt XI-XV och XVII-XVIII (fig 46).

Ekdungen fordrar ytterligare undersökning medan övriga delar av fornlämningen är slutundersökta.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Större delen av boplatsoområdet var vid undersökningstillfället fortfarande uppodlat. Ploglagret var i allmänhet 0,3 m tjockt men växlade i måktighet mellan 0,1-0,9 m. Det var tunnast i sluttningsarnas högre belägna delar och tjockare mot dalbotten.

Provgroparna (fig 2) visade att över delar av området fanns ett mörkt, sotigt lager, troligtvis rester av ett delvis sönderplöjt kulturlager. Detta föreföll att vara intakt åtminstone i sina undre delar inom det avbanade området. I Ekdungen fanns ett mörkt humuslager (fig 13-15), som kan ha utgjorts av ett gammalt ploglager, vilket dock inte denna undersökning kunnat avgöra.

Huvuddelen av fynden gjordes i ploglagret samt i underliggande kulturlager. Fynden var talrikast där kulturlagret innehöll stenpackning. Fynden bestod i första hand av slagen flinta och förhistorisk keramik. Recent material, såsom glas, porslin, stengods, glaserad och drejad keramik, järn mm. påträffades i ringa utsträckning och tillvaratogs samt kasserades efter genomgång, då det hade ringa värde för den sammanfattande bedömningen av boplatssområdet.

FYNDTABELL

Provgropar och ytplockning

Se nästa sida.

Fynd nr	Grävn-enhet	Ker orn	Ker oorn	Kol	Br ben	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
1	Pg 1					1	1	1	1	5						
2	Pg 2								2	30						
3	Pg 3						2	49	9	206	Kärna	1	89			
4	Pg 4								5	21						
5	Pg 5								14	599	Skrapa	1	31			
6	Pg 6						2	10	9	170						
7	Pg 7						1	18	10	489						
8	Pg 8						3	22	13	268	Avsl m ret?	1	3			
9	Pg 10								1	1						
10	Pg 11								1	9						
11	Pg 12						1	30	4	67				Slagg		6
12	Pg 13								4	164						
13	Pg 14						3	12	5	90						
14	Pg 15						2	26	10	219						
15	Pg 16						2	29	12	182						
16	Pg 17						4	30	25	300				Järnspik		5
17	Pg 18								23	434						
18	Pg 21								1	251						
19	Pg 22						1	20	10	421						
20	Pg 23	- Inget fynd -														
21	Pg 24						1	14								
22	Pg 25						1	14	3	143						
23	Pg 26					1										
24	Pg 27						2	3	4	52						
25	Pg 28-		10				1	16	3	41						
26	Pg 29															
27	Pg 30															
28	Pg 31-															
68	Pg 77					1	13	182	177	3304						
69	Pg 78								11	151						
70	Pg 79						3	24	4	22						
71	Pg 80								7	106						
72	Pg 81								7	78						
73	Pg 82								1	11						
74	Pg 86						1	3								
75	Pg 87								1	31						
76	Pg 88								1	37						
77	Pg 89				2											
78	Pg 90								1	6						
79	Pg 92						1	12	2	78						
80	Pg 108						1	4	5	60						
81	Pg 110								1	162						
82	Pg 111								1	44						
83	Pg 112								1	10						
84	Pg 113		1													
85	Pg 114								4	25						
86	Pg 116								1	8						
87	Pg 117								7	152						
88	Pg 118								3	16						
89	Pg 119								7	211						
90	Pg 121								2	27						
91	Pg 122								5	42						
92	Pg 123								10	163						
93	Pg 124								1	60						
94	Pg 125						1	4	3	59						
95	Pg 126								1	10						
96	Pg 127								3	25						
97	Pg 128						1	6	3	64						
98	Pg 130								1	1						
99	Pg 131								1	25						
100	Pg 132													Järn		68
101	Pg 133								9	489						
102	Pg 134								2	76						
103	Pg 135								17	237						
104	Pg 136								9	106						
105	Pg 137								4	45						
106	Pg 138						1	1	2	18						
107	Pg 139								3	30	Avsl m ret	1	16			
108	Pg 140								2	55						
109	Pg 141								1	14						
110	Pg 143								1	5						
111	Pg 145								2	12						
112	Pg 147								1	2						
113	Pg 148								2	55						
114	Pg 149								1	10						
115	Pg 150								2	367						
116	Pg 152						1	3								
117	Pg 153								4	35						
118	Pg 154						2	2	1	1						

Fynd nr	Grävn- enhet	Ker orn	Ker oorn	Kol	Br ben		Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
119	Pg 155								2	7						
120	Pg 156								2	39						
121	Pg 157								1	10						
122	Pg 158								6	54						
123	Pg 160								1	42						
124	Pg 161								2	16						
125	Pg 162								3	60						
126	Pg 163								2	59						
127	Pg 166								3	8						
128	Pg 168						1	5	1	4						
129	Pg 170								2	10						
130	Pg 172								1	1						
131	Pg 174								4	85						
132	Pg 176								1	48						
133	Pg 177								1	104						
134	Pg 181								2	42						
135	Pg 182						1	5	3	51						
136	Pg 183								1	52						
137	Pg 184								4	88						
138	Pg 185								1	30						
139	Pg 186								2	54						
140	Pg 187								4	258						
141	Pg 188								4	62						
142	Pg 189								1	10						
143	Pg 190								3	113						
144	Pg 191								3	65						
145	Pg 192								1	20						
146	Pg 193								1	50						
147	Pg 194								3	19						
148	Pg 195						1	125	2	59						
149	Pg 196						1	1								
150	Pg 197								2	10						
151	Pg 198								2	43						
152	Pg 200								2	16						
153	Pg 201								1	9						
154	Pg 204								2	96	Avs m ret	1	3			
155	Pg 206								1	449						
156	Pg 208								2	174						
157	Pg 209								2	86						
158	Pg 211								3	28						
159	Pg 212								1	1						
160	Pg 213								1	3						
161	Pg 214								1	23						
162	Pg 215								2	13						
163	Pg 216								2	8	Avsl m ret	1	10			
164	Pg 217						2	18								
165	Pg 218						2	3								
166	Pg 219						1	1	1	3						
167	Pg 220								2	35						
208	Pg 223						1	6	1	46						
209	Pg 224						2	21	2	38						
210	Pg 225						3	9	5	67	Fragm av flathugget redskap(fig 38)	1	9			
											Avsl m ret	1	5			
											Avsl m ret	1	9			
211	Pg 226					4			3	201						
212	Pg 227								1	4						
213	Pg 228								3	94						
214	Pg 229					2	1	3	4	176				Slagg? Järn		1
215	Pg 230								3	14						16
216	Pg 231								4	78	Flintstycke m till- slagningskant					
											Avsl m ret	1	199			
217	Pg 232								6	195		1	24			
218	Pg 233						1	6	1	32						
219	Pg 234								1	80						
220	Pg 235								1	13						
221	Pg 237						1	2	1	610						
168	Ytpl A		75				8	121	68	1398	Tillslaget flint- stycke	1	72			
169	Ytpl B						24	569	214	4392	Kärnor	2	78			
											Kärnuppfriskningsavs	1	5			
170	Ytpl C						22	233	132	1558	Flinta m ret	1	41			
171	Ytpl D		2				18	457	45	1478						
172	Ytpl E						3	44	25	1108						
173	Ytpl F								1	900	Flinta m ret	1	32			
174	Ytpl G		124				33	492	75	1034	Avsl m ret	1	12			
Summa			212	2	1	8	178	2656	1194	26740		18				

ANLÄGGNINGARNA

Följande anläggningar påträffades:

Anl nr	Art	Tolkning	Anm
1	Stenpackning	Grav el odlings- röse	Delunder- sökt
2	Stenpackning	Grav el odlings- röse	Delunder- sökt
3	Stenpackning	Grav el odlings- röse	Delunder- sökt
4	Urngrav	Grav	Totalunder- sökt
5	Urnbrandgrop	Grav	Totalunder- sökt
6	Härd	Bebyggelse- lämning	Totalunder- sökt
7	Härd	Bebyggelse- lämning	Totalunder- sökt
8	Oregelbunden stenpackning	?	Delundersökt
9	Stenpackning	?	Delundersökt
10	Stenpackning	?	Totalunder- sökt
11	Härd	Bebyggelse- lämning	Totalunder- sökt
12- 14	Stolphål	Bebyggelse- lämning	Totalunder- sökt
15	Urnebrandgrop	Grav	Totalunder- sökt
16	Stenpackning	?	Delundersökt
17- 19	Härdar	Bebyggelse- lämningar	Totalunder- sökta

ANLÄGGNING 1 (fig 13,28,29,44)

Undersökt med schakt IV.

5 m lång av 0,1-0,4 m stora enstaka 0,6 m mestadels rundade stenar. Enstaka skärvsten och skarpkantade stenar förekom. Stenen var tätt packad och avtecknade sig närmast som en 0,3 m hög, rundad upphöjning (fig 28) och bildade åsens högsta punkt. Packningens understa del låg i övergången mellan humuslagret och den underliggande alven av morän. Mellan stenarna var en fyllning av mörk, humusbemängd, sandig mo men något egentligt kulturlager kunde inte klart urskiljas, vare sig i anläggningarna eller i schaktet i övrigt.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Kol	Ker oorn	Ker orn	Bränd lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
186	1 sten-														
22	packn Under översta stent		26		2	32	125	50	294	Avsl m ret	1	23			
			160			100	558	160	1007	Kärna Knuta	1	138	Bryne	1	76
										Tillslaget flintstycke	1	270			
225	Under 2:a stent	1	59	9 (fig 42)		49	343	66	822	Dubbelborr (fig 39)	1	84			
											1	2	C14 375± 90 f Kr		
Summa		1	245	9	2	181	1026	276	2123		5			1	

ANLÄGGNING 2

(fig 14,15,16,30,31,44)

Undersökt med schakt IV och V samt meterruta 1.

6x4 m (den i schakt IV och V synliga storleken) stor stenpackning av 0,05-0,4 m stora, omväxlande skarpkantade och rundade stenar i tät packning. Anläggningen sluttade åt söder så att ytan där låg ca 0,3 m lägre än i norr och öster. I anläggning ingick också en betydande mängd skarpkantade, 0,05-0,15 m stora stenar, troligen skärvstenar, rikligast i anläggningens centrala och östra delar.

Fyllningen i övrigt bestod av mörkfärgad, humusbemängd sandig mo, med inslag av grus. Under detta lager framkom ytterligare ett lager med ett tjugotal mycket glest liggande 0,2-0,4 m stora stenar just i övergången mellan humuslagret och alven, ca 0,4 m under markytan. Flintan var spridd över hela anläggningen, liksom keramiken, som dock till övervägande del påträffades i anläggningens norra del i fyllningen mellan stentager 1 och 2. Förutom några diminutiva kolbitar i anläggningens södra del framkom inget sot eller kol.

Perifert i anläggningen framkom en brandgrav, anläggning 4, vars förhållande till anläggningen 2 ej är fullt klarlagd då anläggning 2 endast delvis är undersökt.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Kol	Ker oorn	Ker orn	Bränd lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
194	1 sten-														
276	packn Under 1:a stent		276		1	6	669	18	868	Knacksten	1	377			
			798	118 (fig 43)	2	15	132	24	908	Spån m ret	1	1			
279	Under 2:a stent									Avsl m ret	1	10			
		8	64		20	10	22	8	56	Avsl m ret	1	56	Slagg		1
Summa		8	1138	118	23	31	823	50	1832		4				

ANLÄGGNING 3

(fig 15,17,30,44)

Undersökt med schakt V.

I östra delen av schakt V, omkring en uppstickande berghäll, en packning 3,5 m lång och 0,1-0,5 m stora, rundade och skarpkantade stenar, samt ett större, innan avtorvningen synligt block. 1,0x0,7x0,9m stort (fig 17).

Stenpackningen bestod av två lager med en fyllning av mörk, humusbemängd, sandig mo, med en distinkt övergång till den underliggande ljusa moränen. En ringa del av stenarna var skörbrända. Fynden låg enstaka och utan koncentration.

Fyndtabell

Fynd nr	Kol	Ker oorn	Ker orn	Bränd lera	Flinta avslag		Flinta övrig	
	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr
198		86		8	5	20	18	1298
Summa		86		8	5	20	18	1298

ANLÄGGNING 4

(fig 20,31,32,44)

Undersökt med meterruta 1.

Brända ben framkom inom ett ca 0,1x0,1 m stort område i södra delen av anläggning 2, de flesta liggande under en sten. I anläggningens centrala del påträffades ett bränt ben. Vid den plats där de flesta brända benen tillvaratogs upptogs en meterruta, M1, för att undersöka om här fanns en gravgömma.

0,1 m under grästorven framrensades en tämligen tät stenpackning av 0,05-0,6 m stora stenar, eventuellt ingående i anläggning 2. Vid nedrensningen påträffades slagen flinta och keramik, den senare inom ett ca 0,4x0,4 m stort område. I meterrutans södra del påträffades en flat häll, 0,7x0,65x0,15 m stor. Hällen låg i ett mycket mörkt lager, 0,05 m tjockt under hällen, i detta lager påträffades krukskärvar och ett mindre antal stenar 0,05-0,1 m stora. Keramikkoncentrationen, vars skärvar delvis härrör från ett och samma kärl invid och under hällen, samt de brända benen i omedelbar närhet, tyder på att det rör sig om en urngrav.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Br ben	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
301	I stenpackning i mörkfärgad mo under borttagen sten-häll	2	331	3	9	11	321				Bergart		36
306			35	2	21	1	2						
Summa		2	366	5	30	12	323						

ANLÄGGNING 5

(fig 21,35,44)

Undersökt med meterruta 2 och schakt X.

Ca 0,2 m under markytan i meterruta 2 framträdde en mörkfärgning 0,5x0,4 m - anläggning 5, innehållande brända ben och en mycket gles packning av 0,1 m stora stenar. Delar av anläggningen i form av mörkfärgning och enstaka brända ben hade framkommit i norra delen av schakt X. Vid vidare nedgrävning påträffades rikligt med brända ben samt efter ytterligare 0,05 m delar av ett söndersprucket lerkärl (fynd 295) med 0,15 m i diam. Beträffande benen läge kunde följande iakttagelser göras, dels framkom de inom det område som nu begränsas av krukans plats föreföll att ha markerats med några större stenar stående i ring kring densamma, däremot saknades täcksten. Stenarna kring krukans ett tiotal var 0,1-0,3 m stora (fig 21,35). I nordvästra hörnet av M2 fanns en mycket gles packning av 0,1 m stora stenar, troligen ingående i anläggningen. Gropens överdel var 0,2 m under den nuvarande markytan och det totala djupet var 0,2 m. Den sotiga jorden i och omkring krukans innehöll förutom brända ben också skörbrända stenar intill 0,05 m stora. Förutom tidigare nämnda fynd påträffades enstaka flinta och kvarts. Mörkfärgningens övre del föreföll helt oskadd, men eftersom enstaka brända ben påträffades utanför denna kan platsen vara påverkad av senare odling.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Br ben	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
252	Sch X	18												
295	M1	574	323	5	5	10	2	17				Slagg?		1
Summa		592	323	5	5	10	2	17						

ANLÄGGNING 6

(fig 21,44)

Undersökt med meterruta 2.

I sydvästra hörnet av M2 framträdde en hård, anläggning 6, 0,4x0,2 m med rikligt med skörbrända stenar 0,05-0,2 m stora. Mörkfärgningen fortsatte in i profilanten i söder och i väster. Fyllningen mellan den skörbrända stenen utgjordes av sotig mo innehållande enstaka kolbitar. Vid framrensning i profilen var mörkfärgningen 0,1 m tjock.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr
292	10	1	22			Knuta	1	15
Summa	10	1	22				1	

ANLÄGGNING 7

(fig 44)

Undersökt med schakt X.

Mellan 4,6 och 5,1 m från södra schaktkanten låg en liten härd - anläggning 7, 0,6 m bred och 0,2 m djup. Härdens yta var belägen ca 0,2 m under markytan och botten som var rundad var nedgrävd i den ljusa moränen. Fyllningen bestod av svart, svagt sotig mo med enstaka kolbitar och enstaka skörbrända stenar intill 0,1 m stora.

ANLÄGGNING 8

(fig 18,33,44)

Undersökt med schakt VI.

Schakt VI a: 5x0,5 m. I västra delen en ca 2 m bred stenpackning, anläggning 8, tät av 0,1-0,3 m stora rundade och skarpkantade stenar, delvis skörbrända och smuliga med ytan ca 0,2-0,3 m under den naturliga markytan (fig 18). Stenpackningen hade en klar begränsning och utanför fanns enstaka stenar 0,1-0,5 m stora vanligen skarpkantade ca 0,3 m under den naturliga markytan. Stenpackningen låg i ett fyndrikt lager av humusfärgad, fläckvis mörk och fet, sandig mo. Under detta lager var ljus sand. Stenpackningen föreföll att fortsätta in under gårdesgården i väster, varför schaktet utvidgades åt väster och norr.

Schakt VI b: 3x1 m (N-S)

(fig 18,33,44)

Schaktets begränsning åt öster är något diffus då schaktet upptogs efter att maskinavbaningen hade skadat området norr om a. Stenpackningen, anläggning 8, av 0,05-0,5 m stora stenar, de flesta rundade och 0,05-0,2 m stora, fortsatte in under gårdesgården i väster (fig 18). Stenen låg i ett lager av fläckvis mörk och fet, humusfärgad, sandig mo.

Fynden från schakten, som huvudsakligen påträffades ovanför eller i stenpackningen, var rikliga. Fyndens nummer se profilsnitt (fig 33).

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Kol	Br ben	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
199	Sch VIa i och utanför anl 8														
258	I stenpackn	1	1	341	15	81	460	227	2209	Kärna anv som knacksten Kärna, fragment? Tillslaget flintstycke Flintstycken med tillslag- ningskant Flathugget redskap, fragment m ret (fig 37) Skrapor? (fig 38) Avsl m ret	1 1 1 2 1 1 1	190 26 186 98 12 121 6	Knacksten? bergart Pimpsten, bränd? Slagg Slagg? Kvarts	1	1113 26 2 79
Summa		1	1	403	20	89	673	233	2351		9			1	

ANLÄGGNING 9

(fig 19,34,44)

Undersökt med schakt VIII.

I schakt VIII fanns en ca 4 m bred stenpackning, anläggning 9, tät, av 0,1-0,4 m stora stenar (fig 19). Packningen sträckte sig, ca 0,3 m tjockt, från den naturliga markytan ned i den underliggande moränen, det understa skiktet låg i övergången till moränen. Fyllningen mellan stenarna utgjordes av ett humusfärgat, mörkt, sandigt molager. Något egentligt kulturlager kunde inte urskiljas även om humuslagret fläckvis var mycket mörkt och även fett. Fynden påträffades huvudsakligen i stenpackningen (profil fig 19).

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
		gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr
204	Sch VIII	113	12	17	218	56	878	Cylindrisk kärna	1	62
303	Vid djuprensning i stenpackning anl 9	59		14	167	111	1869			
Summa		172	12	31	385	167	2747		1	

ANLÄGGNING 10

(Södra stenpackningen fig 8,24-26,44)

Undersökt med schakt XI och XV.

Stenpackning, oregelbunden, 18x4-10 m (N-S) och 0,2-0,4 m tjock med oregelbunden botten och klar begränsning mot den underliggande ljusa leran och sanden, av huvudsakligen 0,1-0,4 m och enstaka 0,8 m stora stenar. Stenarna var rundade och, med enstaka undantag, icke skörbränd och låg i en delvis ganska tätt packad och välldagd packning i ett intill 0,4 m tjockt lager av fet, svagt sotig, hårt packad, sandig mo, ett kulturlager. Detta lager sträckte sig i öster ca 10 m utanför stenpackningen och blev tunnare mot kanten (fig 8). Begränsningen i sydost var oklar, den glesnade men tycktes fortsätta utanför det avbanade området.

Fynden inom anläggningen utgjordes främst av slagen icke svallad flinta och keramik och fördelade sig jämnt. Huvuddelen av fynden påträffades dock i det översta skiktet, bränd lera, detta gäller i synnerhet keramiken. Detta är en iakttagelse, vilken dock inte tillräckligt dokumenterats p g a tidsbrist, för att ha allmän giltighet. Inom anläggningen påträffades ytterligare tre anläggningar vilka tolkats som stolphål, anläggning 12-14.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
227	Ruta B inom o utanför anl 10	29	15	62	578	149	1298	Knackstensfragment Avsl m ret	1 5	31 271	Slagg?+järn Kvarts		6+72 26
231	Sch XI i och utanför anl 10												
292	Sch XV i och utanför anl 10			9	115	16	366						
313	Anl 10 inom ruta D	34 146		12 60	143 678	29 60	978 1088	Avsl m ret Knuta Fragment av kärnya Avsl m ret	1 1 1	8 51 79 26			6
314	Anl 10 inom ruta C	18		21	230	32	446	Avsl m ret	2	68	Slagg		
315	Anl 10 inom ruta F			7	106	5	118						
Summa		227	22	171	1850	291	4294		12				

ANLÄGGNING 11

(fig 12,44)

Delundersökt.

Härd, 1,5 m i diam och 0,3 m djup, innehållande en ganska tät packning av 0,1 m stora kraftigt skörbrända stenar, med rundad botten. Härdens yta låg ca 0,2 m under den naturliga markytan, omedelbart under det avbanade ploglagret. Härdens yta föreföll något skadad av avbaningen men i övrigt var mörkfärgningen mycket distinkt och skilde sig mycket tydligt från det omkringliggande ljusa materialet. Förutom fyllningen av skörbränd sten och sotig jord, påträffades rikligt med kolbitar och enstaka flinta samt keramik. Endast halva härden utgrävdes med stor spade. Anläggningen var belägen ca 0,5 m öster om anläggning 10, men utan direkt kontakt med denna. Möjligen kan ett kontaktlager delvis ha skadats och försvunnit i samband med avbaningen, då anläggningen ligger omedelbart intill den kant från vilken avbaningen utgick.

Kol från anläggningen (fynd 228) har C14-daterats till 455[±]90 e Kr.

Fyndtabell

Fynd nr	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
228	53			1	2				C14 455 [±] 90 e Kr		
S:ma	53			1	2						

ANLÄGGNING 12

(fig 8,9,44)

Totalundersökt.

Stolphål, 0,3 m i diam och 0,3 m djup, mot botten avsmalnande och innehållande några längs sidorna kantställda 0,1 m stora stenar. Mörkfärgningen var tydligt urskiljbar mot omkringliggande ljusare lera.

Inga fynd påträffades.

ANLÄGGNING 13

(fig 8,10,44)

Totalundersökt.

Stolphål, 0,3 m i diam och 0,15 m djup, med svagt rundad botten. Innehållande några kantställda 0,1 m stora stenar som tillsammans bildade en mot botten avsmalnande kon. Mörkfärgningen skilde sig tydligt från den omkringliggande ljusa sanden.

Inga fynd påträffades.

ANLÄGGNING 14

(fig 8,11,44)

Totalundersökt.

Stolphål, runt, 0,5 m i diam och 0,4 m djup, mot botten avsmalnande och omgärdat av tre kantställda stenar ca 0,4 m stora och en liggande, troligen kullfallen, håll 0,5x0,4x0,1 m. Mörkfärgningen som klart skilde ut sig från den omkringliggande ljusa leran innehöll inga fynd.

ANLÄGGNING 15

(fig 44)

Totalundersökt.

Urnebrandgrop?, 0,3 m i diam och 0,05 m djup. Mörkfärgningen, som hade rundad botten, låg i ljus lera och innehöll kol, brända ben och keramik. De brända benen påträffades liggande ovanpå de fåtaliga krukskärorna och inga brända ben framkom utanför området med keramik.

Anläggningens ringa djup och form samt fynden tyder på att överdelen schaktats bort vid avbaningen.

Fyndtabell

Fynd nr	Kol	Br ben	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr
317	2	37	55							
S:ma	2	37	55							

ANLÄGGNING 16

(fig 3-5,27,44)

Undersökt med schakt I,II, maskinavbaning, schakt XII,XVII,XVIII.

Norra stenpackningen?: Mörkfärgning, oregelbunden, 38x8-16 m (N-S), med gles, troligtvis sammanhängande stenpackning. Utsträckningen och begränsningen är dock mycket oklar då endast ca 100 kvm framrensades. Stenarna var i allmänhet 0,2-0,4 m stora och föreföll inte att vara skörbrända. Fynd av flinta och keramik tillvaratogs. Mörkfärgningen och stenpackningen framträdde mycket tydligt i profilen i schakt XII. Inom anläggningen och omedelbart öster om denna fanns ytterligare tre klart urskiljbara mindre mörkfärgningar - härdar, anläggning 17-19.

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
			gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st
175	Sch I Inom och utanför anl 16		15	136	34	578	Kärnavslag	1	14	Pimpsten		135
176	Sch II Inom o utanf anl 16											
239	Sch XII inom o utanf anl 16	3	1	1	2	3	.					
253	Ruta G Inom o utanf anl 16		13	200	30	509				Bergart		26
304	Sch XVIII i och utanf anl 16		22	190	81	708				Järn		2
311	Sch XVII i och utanf anl 16	4	74	938	280	3604	Kärna Flintstycke med tillslagningskant	1 1	30 22	Fossil	1	10
			15	175	59	768	Avsl m ret	1	18			
Summa		7	140	1640	486	6170		4			1	

ANLÄGGNING 17

(fig 44)

Härd, 1 m i diam och 0,05 m djup med sotig jord och enstaka skärvor av skörbränd sten. Inga fynd påträffades.

Troligen har överdelen av anläggningen schaktats bort i samband med avbaningen, detta förhållande gäller också för anläggning 19 och i något mindre grad även för anläggning 18.

ANLÄGGNING 18

(fig 4,44)

Härd, 0,5 m i diam och 0,2 m djup, innehållande enstaka skörbränd sten sotig jord och icke insamlingsbara, diminutiva kolbitar. Några fynd påträffades inte. Anläggningen framträdde mycket klart i schaktväggen i schakt XII (fig 4).

ANLÄGGNING 19

(fig 44)

Härd, 1 m i diam och 0,05 m djup, innehållande sotig jord och skärvor av skörbränd sten. Inga fynd påträffades.

BESKRIVNING AV OMRÅDET MELLAN OCH NEDANFÖR ANLÄGGNINGARNA

SCHAFT IV

(fig 2,13,14,44)

Schakten gick genom anläggning 1,2 och 4.

Utanför dessa rensades ner till 0,4 m djup under markytan. Humuslagret av mörk sandig mo var ganska fyndrikt, i synnerhet omedelbart utanför anläggningarna och 0,25 m tjockt (fig 13). Den underliggande ljusa moränen var bitvis mörkfärgad men några nedgrävningar kunde inte konstateras, inte heller påträffades kol eller sot. I schaktet fanns enstaka spridda stenar 0,1-0,5 m stora.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
242	209	408	55	267	74	1218	Avsl m ret	4	41	Pimpsten Slipsten?fragment	1	5 30
S:ma	209	408	55	267	74	1218		4			1	

SCHAFT V

(fig 15,16,17,44)

Schaktet gick genom anläggning 2 och 3.

I området mellan anläggningarna fanns en mörkfärgning med 0,3 m i diam, dock utan sot eller kol eller andra fynd. Flera mindre mörka fläckar, konstaterades i schaktet.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
197	80	25	8	33	6	93	Avsl m ret	1	12			
S:ma	80	25	8	33	6	93		1				

SCHAFT VI

(fig 18,44)

I schaktet som gick genom anläggning 8 påträffades utanför anläggningen en skafthålsyxa (fynd 200) samt keramik och flinta (fynd 201).

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
		gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
200	Utanf anl 8									Skafthålsyxa (fig 41)	1	165
201	Utanf anl 8	86	19	100	49	718						
S:ma		86	19	100	49	718						

SCHAFT VII

(fig 19,34,44)

Schaktet sluttade mot väster. I den östra delen, ett par stora stenblock ca 0,7 m stora. Humuslagret var ca 0,25 m tjockt och innehöll enstaka fynd av flinta (fynd 302). Stenblocken låg naturligt ned i den ljusa moränen i schaktets östra del, i schaktets västra del lera i stället för morän.

Fyndtabell

Fynd nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
	st	gr	st	gr	art	st	gr
203	3	1	7	100			
S:ma	3	1	7	100			

SCHAKT VIII

(fig 44)

Schaktet gick genom anläggning 9.

Söder om anläggningen (fig 19,44) fanns enstaka stenar av varierande storlek, intill 1 m stora.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
		st	gr	st	gr	art	st	gr
205	38	5	8	22	75			
S:ma	38	5	8	22	75			

SCHAKT IX

(fig 44)

Schaktet sluttade mot öster, området kan tidigare varit uppodlat fram till gärdesgården. Ploglagret av humusbemängd sandig mo var intill 0,25 m tjockt och mycket fyndfattigt, dock tillvaratogs 1 eldslagningssten i form av 1 miniatyrskära (fynd 206) och i övrigt flinta samt en enstaka krukskärva. Under ploglagret vidtog ljus, grusig sand. Något klart kulturlager kan inte, liksom i de övriga schakten i ekdungen, urskiljas, möjligen kan det vara bortplöjt vid senare odling.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
		st	gr	st	gr	art	st	gr
206	10	2	5	9	314	Eldslagningssten (miniatyrskära, fig 40)	1	20
S:ma	10	2	5	9	314		1	

SCHAKT X

(fig 44)

Humuslagret av humusbemängd, sandig mo var 0,25-0,35 m tjockt, under detta vidtog den ljusa sandiga, grusiga moränen. Omkring 2,5 m från södra schaktkanten låg en rad av 0,3 m stora stenar med några mindre emellan.

Fynd insamlades från hela schaktet, och utgjordes av flinta och keramik, samt i schaktets norra del enstaka brända ben. Benen visade sig efter vidarerensning härröra från en 0,4 m bred och 0,05 m tjock mörkfärgning i den västra schaktväggen omkring 8,5 m från den södra schaktkanten vilken tillhörde anläggning 5. Mellan 0,6 och 1,8 m upptogs därför en ruta M2 (fig 44).

Fyndtabell

Fynd nr	Grävn enhet	Ker oorn	Br lera	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
				st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
207	Hela sch X M2	88	18	9	46	12	154				Kvarts		6
297		8	10	1	1	2	2						
S:ma		96	28	10	47	14	156						

SCHAKT XIII

(fig 44)

På 0,2 m djup under ploglagret påträffades ett 0,1 m tjockt kulturlager med två nedgrävningar, varav den ena konstaterades vara en dränering och den andra inte säkert kunde tolkas. I schaktet påträffades enstaka flinta. Under kulturlagret var morän och lera.

Fyndtabell

Fynd nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt		
	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
246	2	39	16	294	Avsl m ret	1	15	Järn		4
S:ma	2	39	16	294		1				

SCHAKT XIV

(fig 44)

På 0,2-0,4 m djup påträffades kulturlagret, 0,05-0,4 m tjockt. Till skillnad

från i de övriga schakten inom det avbanade området var kulturlagret i detta schakt tjockast i den västra delen och mycket tunt i öster. I den västra delen innehöll kulturlagret ett fåtal 0,1-0,4 m stora stenar.

Fyndtabell

Fynd nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
	st	gr	st	gr	art	st	gr
259	20	591	28	709	Avsl m ret	1	15
S:ma	20	591	28	709		1	

SCHAKT XVI
(fig 44)

Ploglagret bestående av humusbemängd sandig mo var här intill 0,25 m tjockt och innehöll ett enstaka större block 1 m stort, som låg ned i den ljusa underliggande moränen. De enstaka fynd av flinta som påträffades förekom i ploglagret.

Fyndtabell

Fynd nr	Ker oorn	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt			
		gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
299	7	44	292	57	718	Kärnuppfrisknings- avslag? Avsl m ret	1 1	50 2	Järn			
S:ma	7	44	292	57	718		2					

SAMMANFATTNING AV HELA FYNDMATERIALET
Se omstående sida.

SAMMANFATTNING AV HELA FYNDMATERIALET

FLINTA	st	gr
Knackstenar		
Knacksten	1	
Knacksten, fragment	1	
Kärna använd som knacksten	1	
Kärnor		
Cylindrisk kärna	1	
Kärnor	5	
Kärna, fragment?	1	
Knutor	3	
Kärnuppfriskningsavslag	1	
Kärnuppfriskningsavslag?	1	
Kärnredskap, tillhuggna		
Kärnyxa, fragment	1	
Flintstycke med till-		
slagningskant	4	
Tillslaget flintstycke	3	
Flinta m ret	2	
Kärnredskap, flathuggna	-	
Kärnredskap, slipade	-	
Avslagsredskap, tillhuggna		
Skrapa	1	
Skrapor?	2	
Dubbelborr	1	
Spån m ret	1	
Avsl m ret	29	
Avslag med ret?	1	
Avslagsredskap, flathuggna		
Eldslagningssten		
(miniaturskära)	1	
Flathugget redskap, frag-		
ment, m ret	1	
Flathugget redskap, fragment	1	
Avslagsredskap, slipade	-	
Obearbetade avslag		
Avslag	1005	10518
Kärnavslag	1	
Övrig flinta		
Flinta övrig	3012	52292
BERGART		
Knacksten?	1	113
Skaftålsyxa, fragment	1	165
Bryne	1	76
Slipsten?, fragment	1	30
Pimpsten, bränd?		26
Pimpsten		140
Kvarts		111
Bergart		62
ÖVRIGT		
Keramik, ornerad		127
Keramik, oornrad		3770
Kol		59
Brända ben		641
Bränd lera		561
Slagg		17
Slagg?		10
Järnspik		5
Järn		84
Fossil	1	10

FYNDBESKRIVNING

Huvuddelen av fynden utgörs av flinta, som fanns spridd över hela undersökningsområdet. Flintan är till övervägande delen slagen och icke svallad. Den i tabellen, som övrigt betecknade flintan, består både av klart slagen flinta och naturliga råflintor. Avslagen är övervägande korta och breda och i vissa fall också tunna, dessa karakteristiska brukar tillskrivas bronsåldersflinta. Spån saknas fullständigt. Sånär som på ett enstaka mikrospån. Svallad, krossad eller bränd flinta förekommer i ringa utsträckning. Det förekommer redskap av såväl mörk, svartgrå, fet flinta som av grå mager flinta.

De flesta fynden gjordes i anslutning till anläggning 1, 2, 8 och 10. Redskapen utgörs övervägande av oregelbundna kärnor, s k knutor och mer eller mindre obestämbara avslag med retusch.

Två *flathuggna redskapsfragment* finns varav det ena med flathuggning på en sida (fig 36) och det andra likaså flathugget bara på en sida men dessutom retuscherat (fig 37). Huruvida det rör sig om verkliga redskapsfragment eller om flathuggna avslag är mycket svårt att avgöra.

Ett nackfragment av *kärnyxa* (fynd 313) liknar mycket den mesolitiska typen, men kan ju också tänkas vara av en yxa avsedd att slipas.

Knackstenen är närmast rund och har knackmärken runt om, utom på en slät yta, en av knutorna har använts, troligen sekundärt, som knacksten.

Bland *kärnorna* förekommer, förutom de oregelbundna, också en närmast sköldpaddsliknande (fynd 222).

De mycket fåtaliga *skraporna* har skivkaraktär (fig 38) och kunde kanske, åtminstone i vissa fall, gärna karakteriseras som avslag med retusch, då en gränsdragning mellan dessa två redskapstyper i många fall är mycket svår att göra.

Dubbelborren (fig 39) är närmast att karakteriseras som en skärvborr med den ena borrarpspetsen retuscherad från en sida och den andra från två sidor.

Eldslagningsstenen (fig 40) har formen av en flat-huggen miniatyrskära.

Bergartsyxan är ett nackfragment av en enkel skaft-hålsyxa (fig 41).

Brynet (fynd 222) är av sandsten, avlångt och med blankslipade långsidor.

I övrigt kan nämnas ett tillslaget bergartsstycke (fynd 301) med form närmast liknande en skivskrapa, där fyndomständigheterna, inkilat mellan två stenar i keramikkoncentrationen vid anläggning 4 tyder på att det skall tolkas som avsiktligt format.

Keramiken utgjordes till större delen av oornerade skärvor, endast två skärvor är ornerade, varav den ena med tre nagelintryck (fig 42) och den andra, en mynningskant, gjorts vågig genom intryck med pinne.

De oornerade krukskärvorna förekom i ganska stort antal i anläggning 2 och 4. Godset i skärvorna som tycks härröra från åtminstone två olika kärl, är 5-10 mm tjockt och relativt välbränt, magringen är både fin och grov, och det finns skärvor med två typer av ytbehandling. Delar av keramiken från anläggning 4 är av ett 3-6 mm tjockt gods med utåtböjd mynning och fin glättning, även det rabbade godset hade i några fall konstaterbar utåtböjd mynning. Från anläggningen finns också några mycket tjocka bottenbitar från ett kärl med rak botten.

Från anläggning 8 härrör en 6 cm lång skärva av en rak svagt utåtböjd mynningskant av gråsvart glättat gods.

Skärvorna från anläggning 5 av rödsvart gods, som tyder på ojämn bränningstemperatur, har delvis kunnat hopsättas till ett kärl med rak botten, den fullständiga kärlformen är oklar då stora delar av kärlet saknas.

Den övriga keramiken från området utgörs av oornerade skärvor av obestämbar karaktär.

Den *brända leran* utgörs vanligen av relativt små obestämbare klumpar.

De *brända benen* har bestämts till människa och hund.

SAMMANFATTNING OCH TOLKNING

Undersökningen omfattade ett boplatsoområde med 19 anläggningar. Över delar av området, framför allt inom det avbanade området, fanns rester av ett delvis mäktigt och sotigt lager, som tolkats som kulturlager. Slagen flinta påträffades över hela området, keramik förekom framför allt i Ekdungen och dess närhet.

Anläggningarna var av varierande typ och storlek och utgjordes av bebyggelselämningar, gravar och lämningar som kan ha uppkommit antingen i samband med bebyggelse och gravar eller också i samband med odling.

Den största anläggningen, nr 16, kan vara rest av en huskonstruktion. Detta kunde dock inte med säkerhet fastställas då anläggningen endast undersöktes delvis, beroende på fördelningen av grävningsresurserna. Det är också möjligt att anläggning 16 utgjorde rest av flera huskonstruktioner.

Anläggning 10 utgjordes av en oregelbunden mörkfärgning med delvis tät stenpackning. Inom anläggningen påträffades flinta, bränd lera och keramik samt tre delvis stensatta fördjupningar, anläggning 12-14, vilka tolkats som stolphål. Anläggning 10 borde mot denna bakgrund kunna tolkas som rester av ett hus, vars funktion och ursprungliga utseende dock inte låter sig bestämmas närmare.

Sammanlagt sex härdar eller härdbottnar påträffades, anläggning 6,7,11,17-19. Av dessa låg 17 och 18 inom området för anläggning 16 och kan tänkas haft ett samband med denna. Möjligheten att härdarna tillkommit senare än bebyggelselämningen kan förstås inte uteslutas. Detta antyds av C14-prov från anläggning 11 som bestämts till 455 ± 90 e Kr. Anläggning 11, den största av härdarna, innehöll en stor mängd skörbränd sten och kol, samt enstaka keramik.

En urnebrandgrop, anläggning 5, påträffades. Dessutom tolkas anläggning 15, som botten av en sådan anläggning, vars överdel hade bortschaktats vid maskinavbaning.

Anläggning 4 är troligen en urngrav, vars förhållande till stenpackningen, anläggning 2, dock inte kunde klargöras med denna delundersökning. Antingen kan anläggning 4 vara anlagd tidigare än anläggning 2, eller samtidig d v s utgöra en del av denna, eller också vara anlagd senare. Anläggning 4 har något karaktären av en flatmarksgrav, vilket tillsammans med anläggning 5 och 15 pekar på förekomsten av ett flatmarksgravfält i och omkring Ekdungen. Om anläggningstiden för 2 och 4 är ungefärligen samtidig tyder detta på förekomsten av gravar av stensättnings-typ.

I likhet med anläggning 2 är anläggningarna 1 och 3 mycket svårtolkade, den yttre formen och stenmaterialet talar för att det rör sig om gravar av stensättnings-typ. För denna tolkning talar också terrängläget på krönet, av en visserligen låg men i omgivningen mycket framträdande moränrygg. Mot denna tolkning skulle möjligen förekomsten av skärvsten i anläggning 2 tala, men gravar i skärvstenshögar har också tidigare påträffats i Göteborgsområdet (not 7).

En annan tolkning av anläggning 1-3 är att de skulle vara rösen med odlingssten. Denna tolkning skulle kunna stödjas av sentida odlingsrösen och några synbarligen plana och stenfria ytor i Ekdungen. Dessa ytor är dock, enligt utgrävarens uppfattning, väl små för att ha hårbärgerat en sådan stenmängd, även om vilket bynamnet antyder, platsen har varit extremt stenrik. Troligare är att stenen kom från de omkringliggande stora, sentida åkrarna. All sten i ett odlingsröse behöver ju inte heller komma från samma plats eller ens vara ditlagd vid samma tidpunkt. Tvärtom är väl en gradvis anhopning att förmoda. Enligt utgrävarens uppfattning är dock tolkningen av anläggning 1-3 som gravar och/eller boplatslämningar avsevärt mer sannolik.

Anläggningarna 8 och 9 är mycket svårtolkade, anläggning 8 kan, mot bakgrund av den ojämna stenstorleken allt ifrån små s k plockstenar till meterstora block, bestå av odlingssten. Anläggningens utifrån kullen långsträckta profil, skulle tyda på att stenen i så fall slängts ned uppifrån kullen (se diskussion ovan under anläggning 1-3). En faktor, som talar klart emot tolkningen som odlingsröse är den fläckvisa förekomsten av ett mycket svart och sotigt lager mellan stenarna. Detta lager borde tolkas som ett kulturlager och i så fall skulle en tolkning av stenen som lagd stenpackning vara mer trolig. Om det rör sig om en terrasskant eller en husgrund eller liknande, kan ej med säkerhet fastställas.

Anläggning 9 var troligen resten av en i Ekdungen upplagd terrasskant, som kan ha haft betydelse för användandet av Ekdungen antingen som boplatz eller för odling. Terrasskanten ligger på ganska exakt samma nivå som anläggning 8. Jorden mellan stenarna var även här mycket mörk dock utan att något kulturlager säkert kunde konstateras.

Inom Ekdungen, och i dess närhet, finns alltså både begravnings- och bebyggelsespår, (kanske också odlingsspår). En annan svårighet, förutom tolkningen av anläggningarnas funktion, ligger i att fastställa, när de använts.

DATERING

Fynden från området tyder på att boplatsen har varit bebodd under bronsålder och förekomsten av flatmarksgravar ger vid handen att platsen varit besökt också under äldre järnålder. Om boplatsen varit bebodd under denna tid är ytterligt svårt att säga. De här föreslagna dateringarna stöder sig på flintmaterialet och den keramik som går att datera med någorlunda säkerhet.

I flintmaterialet förekommer ett kärnyxfragment (fynd 260) och ett mikrospån som skulle kunna vara mesolitiskt, dessa fynd är dock ensamt tydande på en sådan datering, varför de väl får tolkas som lösfynd. Boplatsläget som sådant är i och för sig fullt tänkbart även under mesolitisk tid.

Några fynd, skafthålsyxefragmentet, eldslagningsstenen i form av en miniatyrskära i flathuggningsteknik och de två flathuggna redskapsfragmenten kan antyda en datering till senneolitisk tid. Samtliga dessa fynd kan dock lika gärna tyda på en datering till bronsålder, något som ju stöds av flintmaterialet i övrigt med korta breda avslag, få klart definierade redskap, och ingen utpräglad vare sig spån- eller skivteknik. Dubbelskärvborren (fig 39) stöder en datering till denna tid då liknande tidigare påträffats på bronsåldersboplatser (not 8).

Brynet i anläggning 1 kan vara alltifrån förhistoriskt till modernt, fyndomständigheterna en bit ned i stenpackningen, gör det dock mer sannolikt att det hör samman med de i övrigt uteslutande förhistoriska fynden i anläggningen. Brynen är för övrigt inte ovanliga i bronsålderns skärvstenshögar i andra delar av landet (not 9).

Förutom den rabbade keramiken som ju traditionellt ger en datering till yngre bronsålder (not 10) förekommer keramik, dock endast en enstaka skärva, med nagelintryck. Ett kärl med liknande dekor har påträffats på en närliggande boplatz vilken daterats till yngre bronsålder (not 11). Den glättade keramiken möjliggör dateringar till yngre bronsålder och hela äldre järnålder.

Det är också lämpligt att påpeka att den äldre bronsålderns keramik är så gott som okänd i detta område varför en datering till denna tidsperiod inte kan uteslutas.

Förekomsten av urnbrandgravar ger en trolig datering till förromersk järnålder, särskilt dess yngre del, då denna gravform är den dominerande i Göteborgsområdet (not 12).

Beträffande den stora stenpackningen, anläggning 10, vilken tolkats som resten av en huskonstruktion är den närmast kända parallellen i Göteborgsområdet daterad till senneolitisk tid (not 13). Huskonstruktioner daterade till bronsålder vilka tidigare påträffats kan ha ett annorlunda utseende (not 14). För en mer fullständig behandling av detta problemkomplex rekommenderas Fyndrapporter 1974 (not 15).

Ingenting hindrar att den aktuella platsen utnyttjats som boplatz och för andra aktiviteter från senneolitisk tid och fram till t o m äldre järnålder och att detta utnyttjande har varit som mest intensivt under yngre bronsålder och yngre förromersk järnålder.

Dessutom bör påpekas att frånvaron av fynd säkert daterbara till mesolitisk och tidig- och mellan-neolitisk tid, i sig gör en ovan föreslagen datering ännu mer trolig, då boplatser och fynd från framför allt neolitisk tid är mycket undersökta och väl kända i just Göteborgsområdet. Fyndmaterialet från yngre järnålder och då framför allt boplatserna är ännu allt för dåligt kända för att användas i liknande resonemang.

Det förefaller dessutom uppenbart att en vidareundersökning kan öka möjligheterna att tolka anläggningarna i Ekdungen och dess funktion och därmed också indirekt hela boplatzområdet.

Det bör också påpekas att Steneby- och Östergärdeområdena är påfallande rika på lämningar från bronsålder.

Kol från anläggning 11 och schakt III, anläggning 1 har C14-daterats till 455 ± 90 e Kr respektive 375 ± 90 f Kr.

SUMMARY

The investigated site was situated in a still cultivated area in the central part of the island of Hisingen and occupied part of a large valley, running north-east to south-east, with slight slopes. The bottom of the valley consisted of clay but the higher parts of the slopes were covered with till. In the south part a small moraine ridge - in the report called Ekdungen, that is the oak grove - probably situated on underlying rock projected into the clay.

In parts of the area there was a dark, sooty layer, probably the remains of a culture layer which had been partly destroyed through ploughing. The lower parts of this layer within the stripped area did,

however, appear to be intact. In the oak grove there was a dark layer of humus which may partly consist of old plough soil but it is not possible at present to determine its character for certain.

Flints were found all over the investigated area. The main part of the finds occurred in the plough soil and in the underlying culture layer. The largest number of finds were collected in places where the culture layer contained packings of stones. The finds consisted mainly of struck flints and prehistoric pottery.

Within the stripped area to the west of the oak grove and in trenches IV-X in the oak grove a total number of 19 structures were found (fig 44).

The largest structure, no. 19, may be the remains of a house. Structure 10 consisted of an irregular dark-coloured patch with in parts a closely laid packing of stones. Within the structure there were finds of flint, burnt clay and pottery and three partly stone-lined hollows, structures 12-14, which have been interpreted as post-holes. On the basis of these finds structure 10 can be interpreted as the remains of a house.

Altogether six hearths were found, structures 6, 7, 11, 17-19. Structures 17 and 18 were situated within structure 16 and may form part of the same structure.

One urn burial, structure 5, was found. Structure 15 is interpreted as the lower part of a similar grave, the upper part of which had been removed when the area was mechanically stripped.

Structure 4 is in all likelihood an urn burial. Its relation with the packing of stones, structure 2, can not be determined through the present partial excavation. Structure 4 is reminiscent of a flat grave which together with structures 5 and 15 indicates the presence of a cemetery of flat graves in and around the oak grove.

As is the cases with structure 2, structures 1 and 3 are very difficult to interpret. Their shape and the stone material indicate a type of grave like a stone setting. It has also been suggested that structures 1 and 3 are clearance cairns with stones removed from the fields. Structures 8 and 9 are also very difficult to determine but structure 8 seems to consist of clearance stones. Structure 9 is probably the remains of a terrace edge which suggests that the oak grove was used either for settlement or for cultivation. In and around the oak grove there are traces of both burial and settlement, and probably also of cultivation.

The finds from the site indicate that the settlement was inhabited during the Bronze Age. The flat graves are evidence of the site being used also in the Early Iron Age. It is extremely difficult to decide whether the site was also inhabited during the Early Iron Age. The dates suggested here are based on the flint finds and the pottery, a material which can be dated with some accuracy.

Ulf Bertilsson

NOTER:

- 1) Sammanfattande rapport om Stenebyområdet. Fyndrapporter 1976. Göteborg 1976.
- 2) Wigforss, J. Östergärde, gravfält romersk järnålder 12:110. Fyndrapporter 1972. Göteborg 1972.
- 3) Andersson, S. Östergärde, grav- och boplatsskomplex, delundersökt, bronsålder/förromersk järnålder/vikingatid 12:113-114. Fyndrapporter 1972. Göteborg 1972.
- 4) Rex, K. Steneby. Boplatssområde järnålder? 12:111. Fyndrapporter 1973. Göteborg 1973.
- 5) Rapport över Steneby, fosfatkartering. Fyndrapporter 1976. Göteborg 1976.
- 6) Rapport över Steneby, byplatsen. Fyndrapporter 1976. Göteborg 1976.
- 7) Andersson, S. Bergsgården, Tuve 141. Fyndrapporter 1975, s 163. Göteborg 1975.
- 8) Sandberg, B. Lilleby, Björlanda 242,268. Boplatssområde, bronsålder, äldre järnålder. Fyndrapporter 1974. Göteborg 1974.
- 9) Hyenstrand, Å. Skärvestenshögar och bronsåldersmiljöer. Tor 67/68. Uppsala 1906.
- 10) Cullberg, K. Den äldsta metalltidens lerkärl. Göteborgs arkeologiska museums årstryck 1971. Göteborg 1971.
- 11) Andersson, S. A.a.
- 12) Cullberg, K. Ekehögen-Backa Röd-Valtersberg. Frågor om kronologi och kulturkontakter under yngre förromersk järnålder i Göteborgsområdet. Göteborg 1973.
- 13) Andersson, S. Tuve. Boplatssområde yngre stenålder 14:S 32. Fyndrapporter 1973. Göteborg 1973.
- 14) Andersson, S. Boplatssområde 12:S 79. Fyndrapporter 1970:1. Göteborg 1970.
- 15) Sandberg, B. A.a.

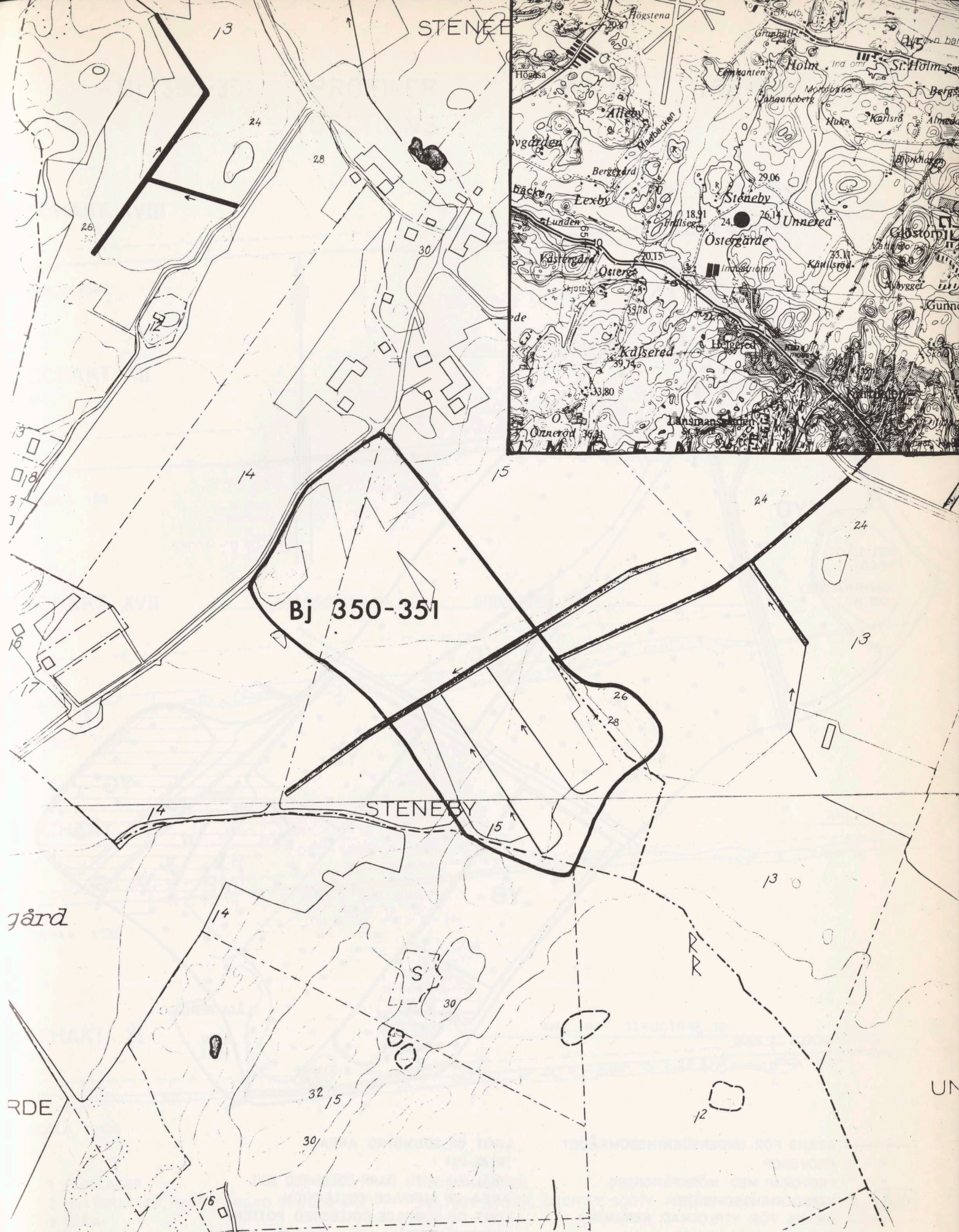
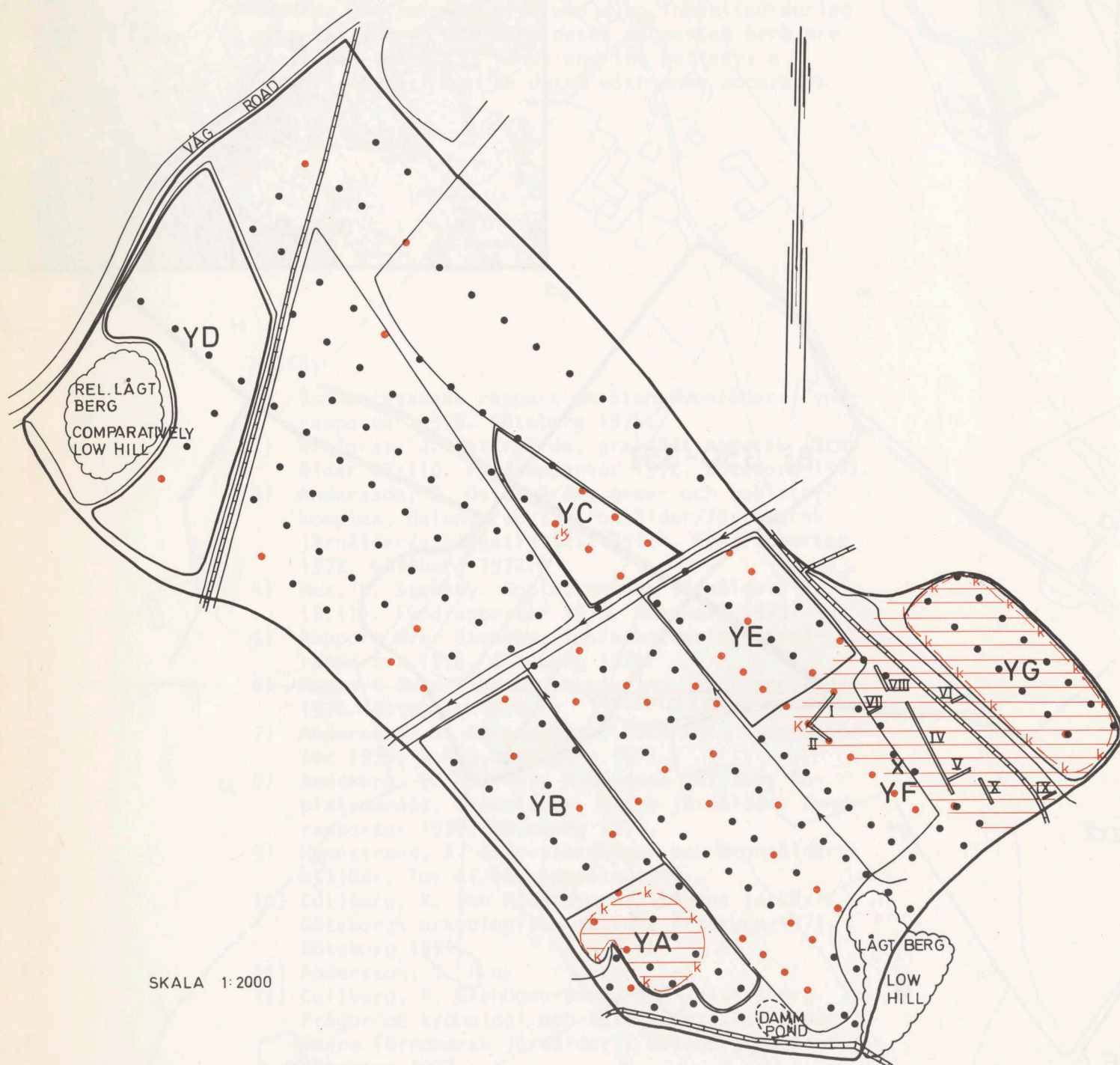

Fig 1

Topografisk karta med undersökningsområdet markerat. Skala 1:4000
Översikt. Skala 1:50 000

Topographical map showing the investigation area. Scale 1:4000
General view. Scale 1:50 000

SKALA 1:2000

- GRÄNS FÖR UNDERSÖKNINGSOMRÅDET
- PROVGROP
- PROVGROP MED MÖRKFÄRGNING
- YA** x YTPLOCKNINGSOMRÅDE
- k—k— GRÄNS FÖR YTPLOCKAD KERAMIK
- K KERAMIK I PROVGROP
- ÅKERKANT
- ==== FYNDKONCENTRATION

- LIMIT OF SOUNDING AREA
- TRIAL-PIT
- TRIAL PIT WITH DARK-COLOURED SOIL
- YA** x AREA OF SURFACE COLLECTION
- k—k— LIMIT OF SURFACE COLLECTED POTTERY
- K POTTERY IN TRIAL-PIT
- ÅKERKANT
- ==== CONCENTRATION OF FINDS

FIG 2

Bj 350-351 PROFILER SECTIONS

47

SCHAKT XVIII

V

SKALA 1:100

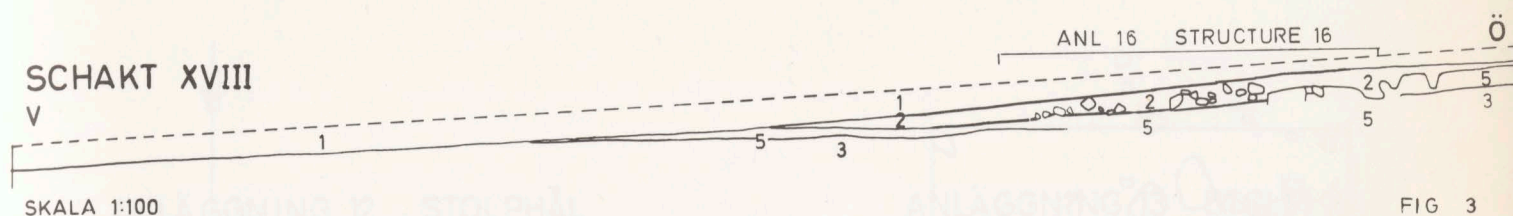

FIG 3

SCHAKT XII

V

SKALA 100

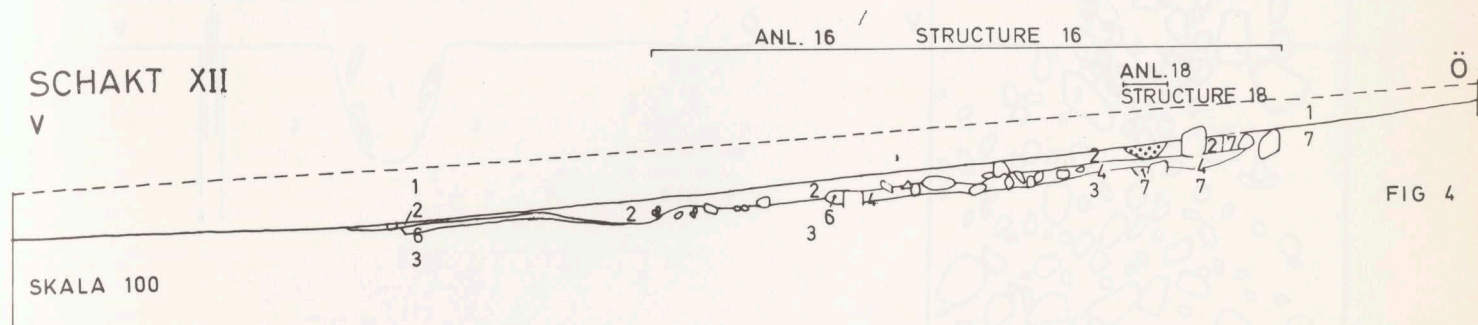

FIG 4

SCHAKT XVII

V

SKALA 1:100

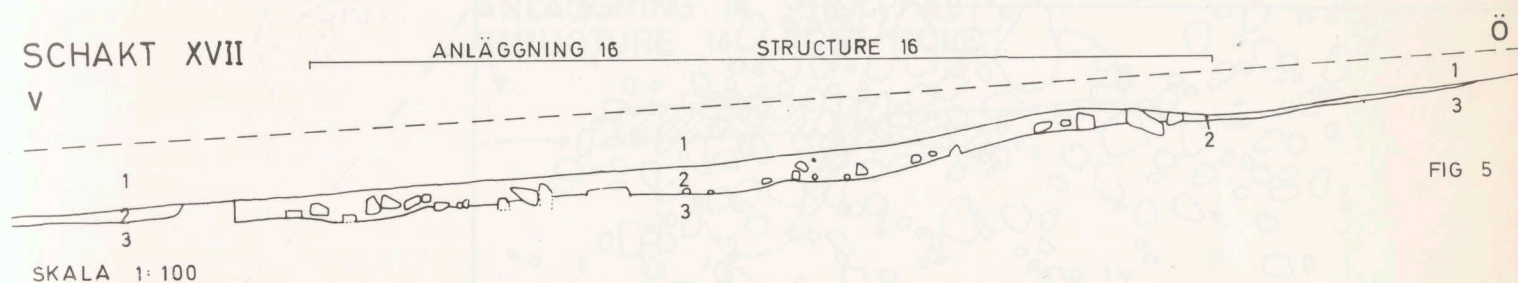

FIG 5

SCHAKT XV

V

SKALA 1:100

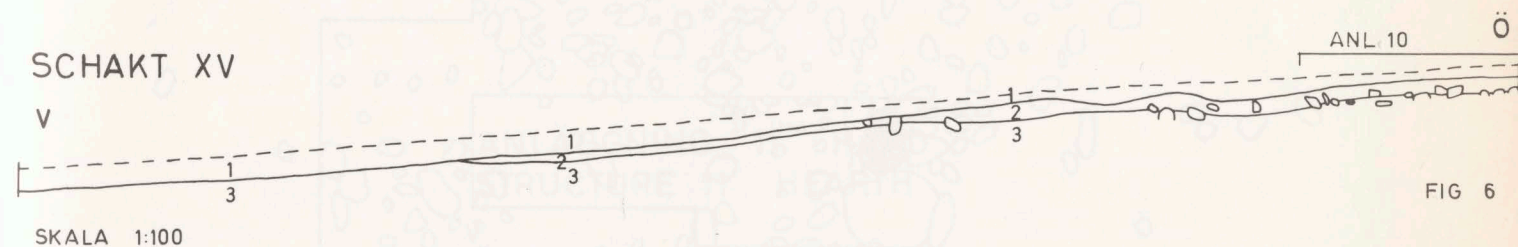

FIG 6

SCHAKT XI

V

SKALA 1:100

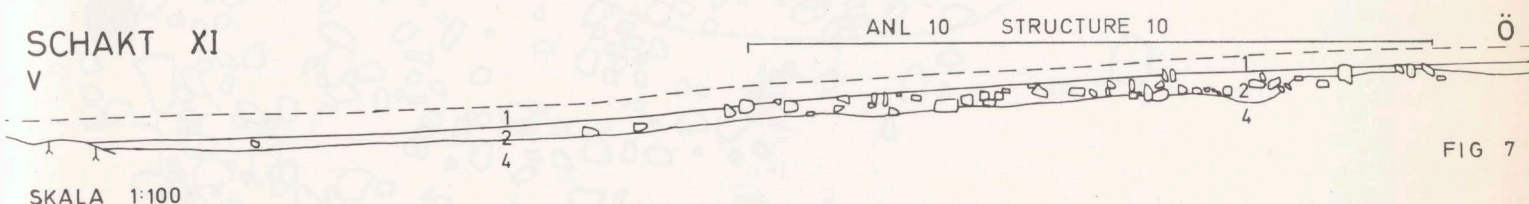

FIG 7

1. PLOGLAGER
2. KULTURLAGER, MÖRKFÄRGAD SANDIG MO
3. LERA
4. LERIG SAND
5. GRUSIG SAND
6. SAND
7. MORÄN

1. PLOUGH LAYER
2. CULTURE LAYER, SLIGHTLY SOOTY MIXED FINE AND MEDIUM SAND
3. CLAY
4. CLAYEY SAND
5. GRAVELLY SAND
6. SAND
7. TILL

Bj 350-351

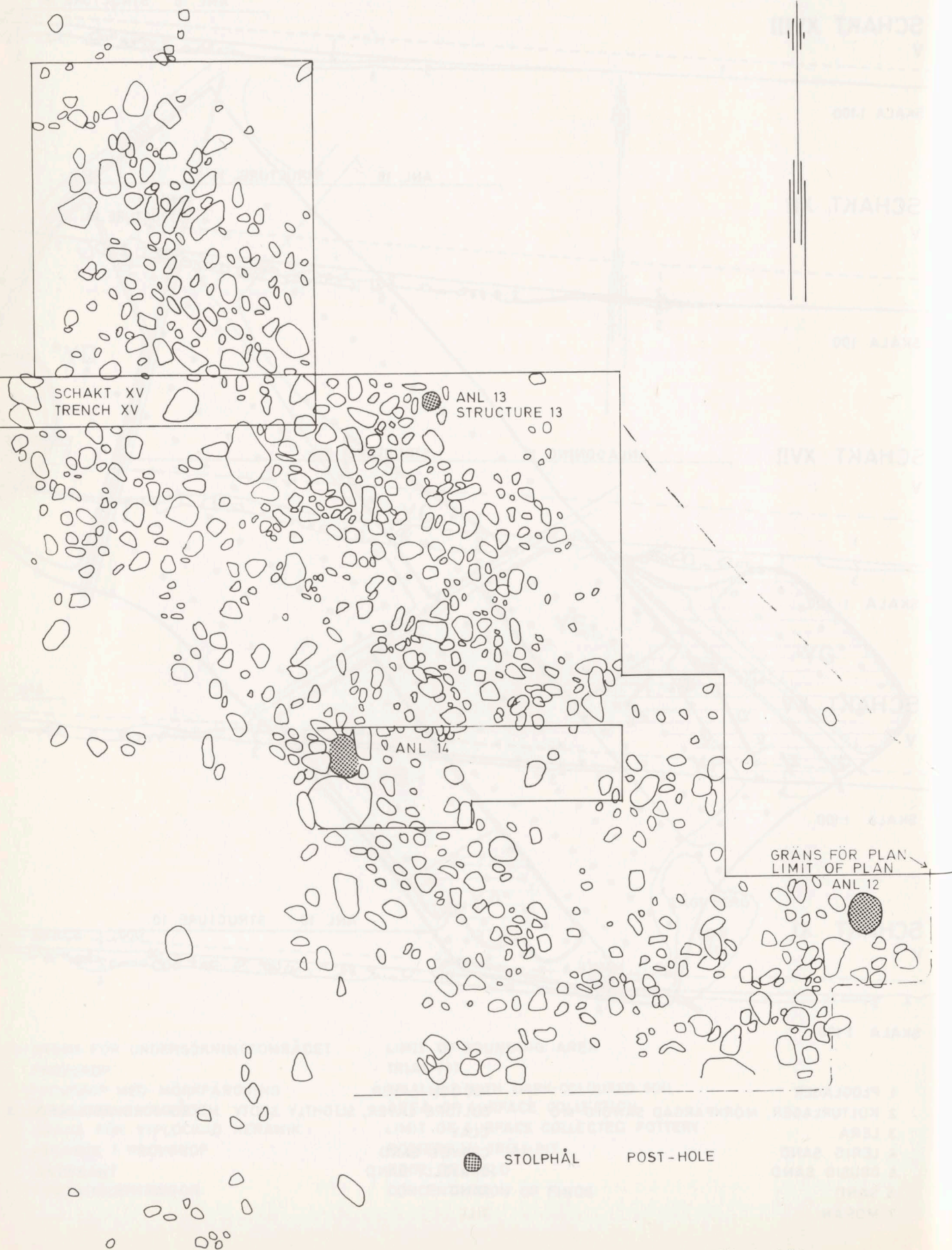
ANLÄGGNING 10
STRUCTURE 10

FIG 8

SKALA 1:50

Bj 350-351 PROFILER
SECTIONS

ANLÄGGNING 12 STOLPHÅL
STRUCTURE 12 POST-HOLE

FIG 9

ANLÄGGNING 13 STOLPHÅL
STRUCTURE 13 POST-HOLE

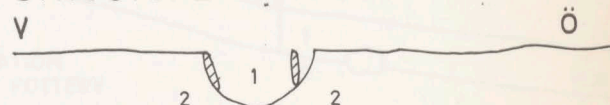

FIG 10

ANLÄGGNING 14 STOLPHÅL
STRUCTURE 14 POST-HOLE

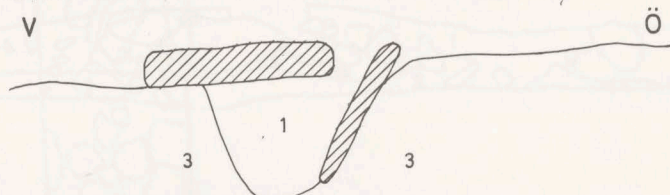

FIG 11

ANLÄGGNING 11 HÄRD
STRUCTURE 11 HEARTH

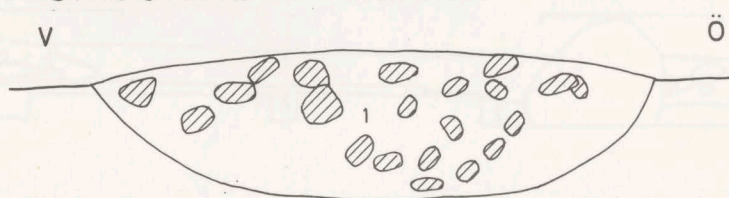

FIG 12

1. MÖRKFÄRGNING	DARK-COLOURED AREA
2. SAND	SAND
3. LERA	CLAY

SKALA 1:20

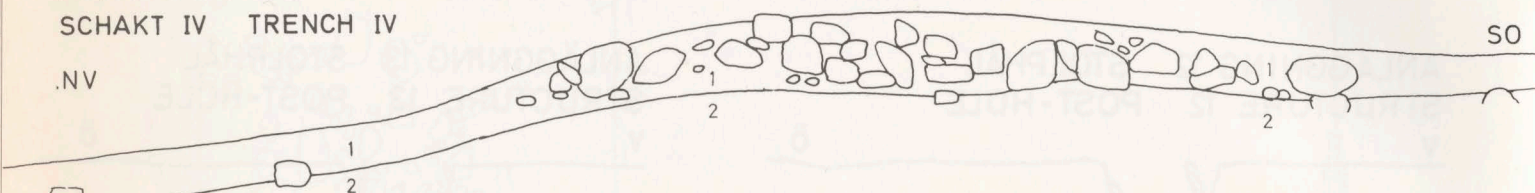
ANLÄGGNING 1 STRUCTURE 1
SCHAKT IV TRENCH IV

FIG 13

SKALA 1:50

ANLÄGGNING 2 STRUCTURE 2
SCHAKT IV TRENCH IV

FIG 14

SKALA 1:50

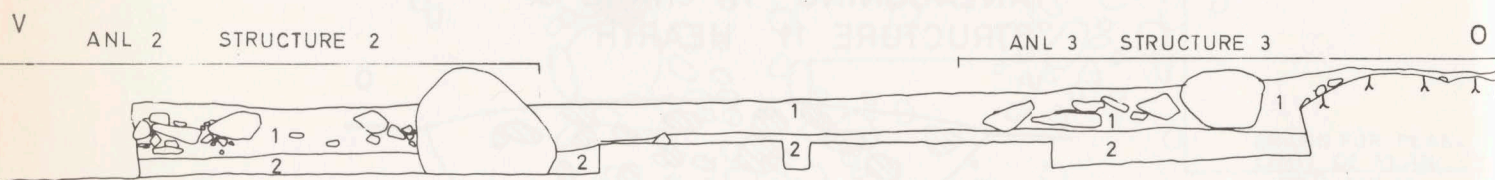
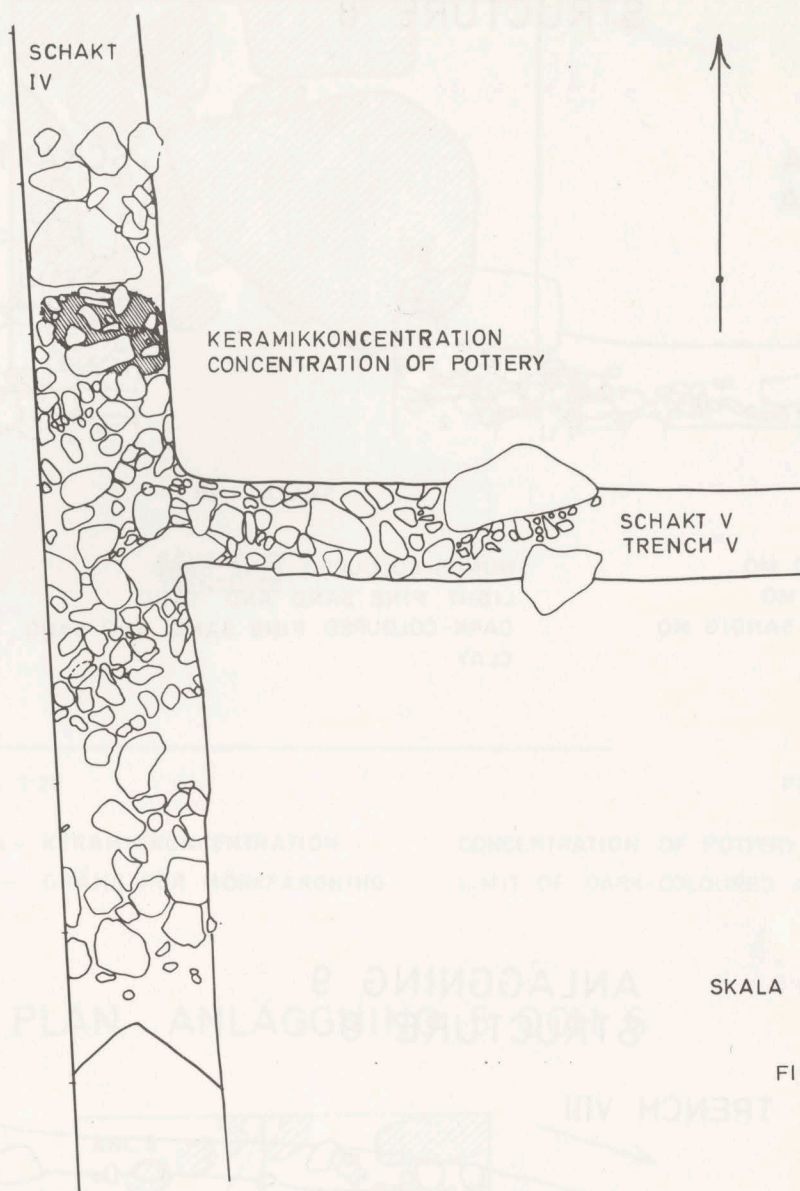
ANLÄGGNING 2 OCH 3 STRUCTURE 2 AND 3
SCHAKT V TRENCH V

FIG 15

SKALA 1:50

1 HUMUSFÄRGAD SANDIG MO	HUMUS-COLOURED FINE SAND
2 MORÄN	TILL
3 LERA	CLAY

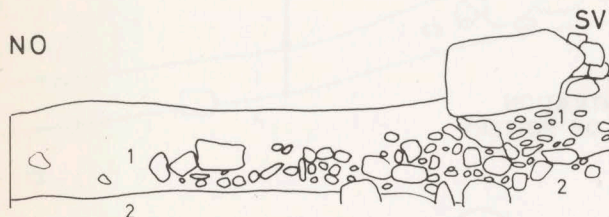
Bj 350 351 PLAN ANLÄGGNING 2
PLAN STRUCTURE 2

PLAN ANLÄGGNING 3

Bj 350-351

ANLÄGGNING 8
STRUCTURE 8SCHAKT VIA
TRENCH VIA

SCHAKT VI B

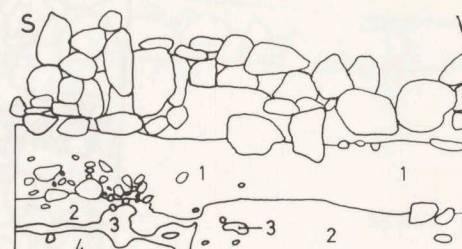
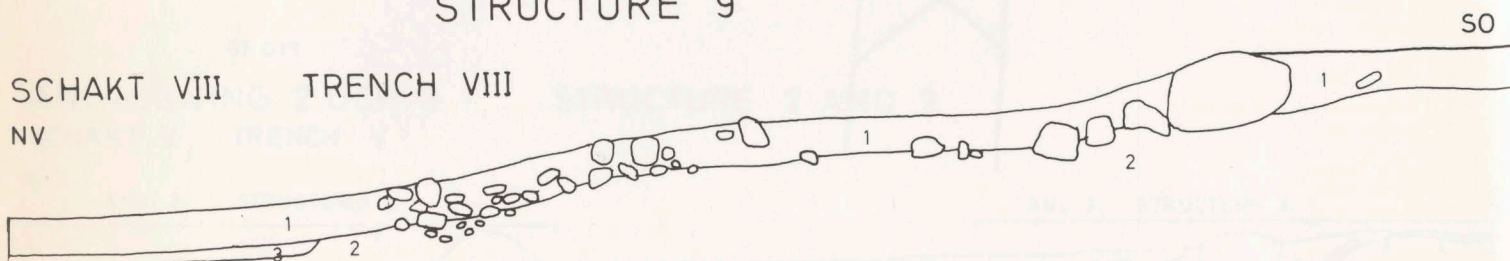

FIG 18

SKALA 1:50

- 1 HUMUSFÄRGAD MO
- 2 LJUS SANDIG MO
- 3 MÖRKFÄRGAD SANDIG MO
- 4 LERA

- HUMUS-COLOURED FINE SAND
- LIGHT FINE SAND AND SAND
- DARK-COLOURED FINE SAND AND SAND
- CLAY

ANLÄGGNING 9
STRUCTURE 9SCHAKT VIII
TRENCH VIII

- 1 HUMUSFÄRGAD SANDIG MO
- 2 MORÄN
- 3 GRÅ SAND
- GRÄNS FÖR MÖRKFÄRGNING

- HUMUS-COLOURED FINE SAND AND SAND
- TILL
- GREY SAND
- LIMIT OF DARK-COLOURED AREA

PLAN

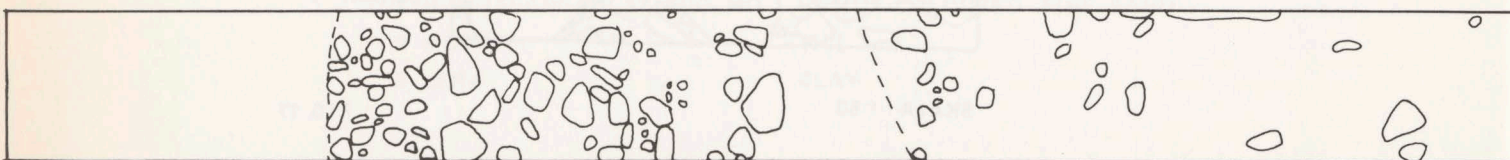
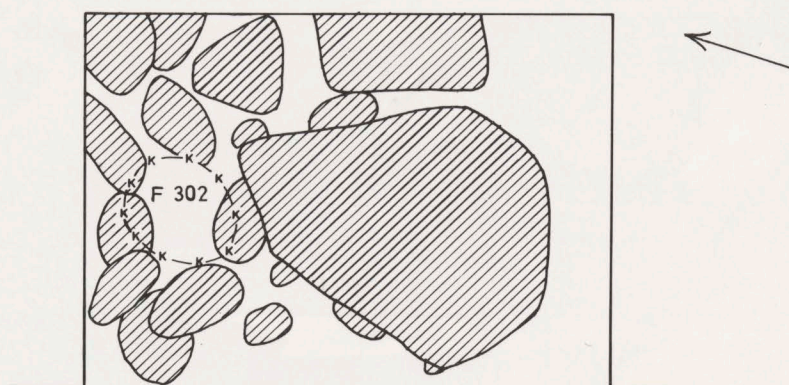

FIG 19

SKALA 1:50

SCHAKT IV
TRENCH IV

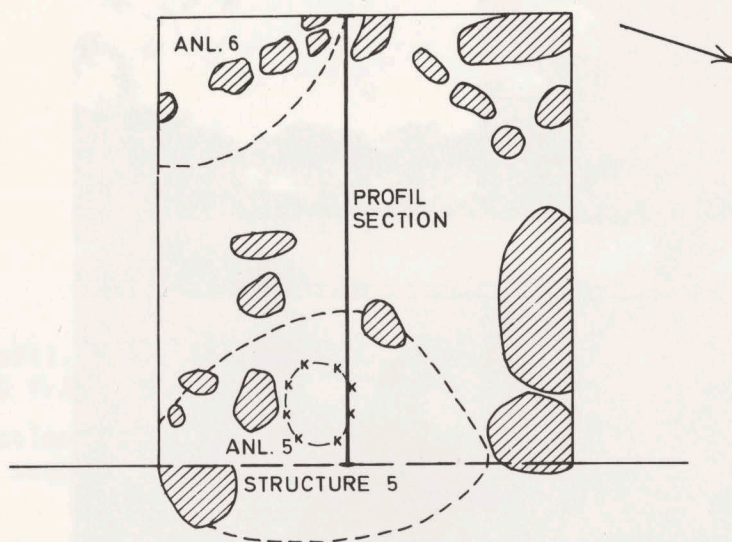
SKALA 1:20

FIG 20

- k - k - KERAMIKKONCENTRATION
- - - - GRÄNS FÖR MÖRKFÄRGNING

CONCENTRATION OF POTTERY
LIMIT OF DARK-COLOURED AREA

PLAN ANLÄGGNING 5 OCH 6

SCHAKT X

SKALA 1:20

FIG 21

Fig 22

Översikt över Stenebyområdet från nordväst, med Björlanda 350-351 markerad. Foto BeWe Bild. Av försvarsstaben godkänd för publicering.

General view of the Steneby area from the north-west, Björlanda 350-351 is marked. Photo BeWe Bild. Reproduced by permission of the Swedish Defence Staff.

Fig 23

Ekdungen med schakten och det maskinavbanade området i bakgrunden. Från väster.

The oak grove with the trenches and the mechanically stripped area in the background. View from the west.

Fig 24

Anläggning 10, södra stenpackningen.
Från söder.

Structure 10, south packing of stones
seen from the south.

Fig 25

Schakt XI med anläggning 10, södra
stenpackningen, från västsydväst.

Trench XI with structure 10, south
packing of stones seen from the
west-south-west.

Fig 26

Detalj av profil. Schakt XI genom
anläggning 10 från söder.

Detail of section. Trench XI across
structure 10 seen from the south.

Fig 27

Schakt XVII med stenpackning, anläggning 16, från väster.

Trench XVII with packing of stones, structure 16, seen from the west.

Fig 28

Anläggning 1 i schakt IV efter framrensning från sydsydväst.

Structure 1 in trench IV after clearing. View from the south-southwest.

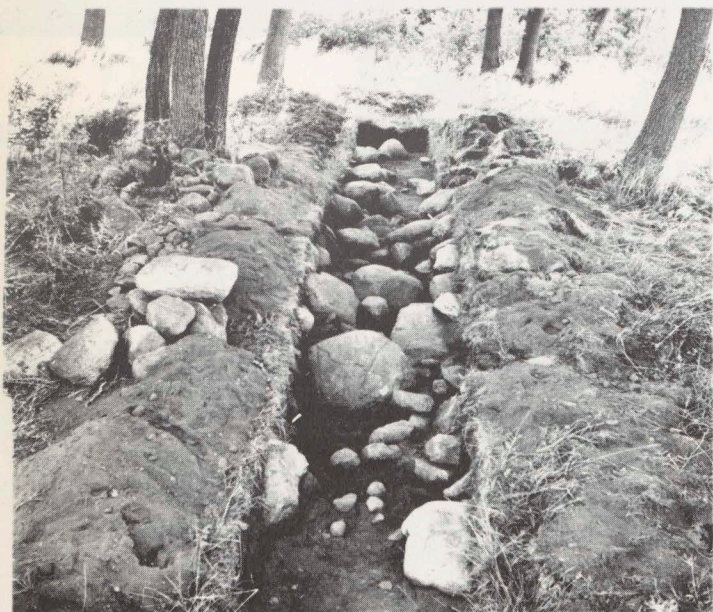

Fig 29

Anläggning 1, schakt IV, efter borttagning av första stenlagret. Från söder.

Structure 1, trench IV, after removal of the first layer of stones. View from the south.

Fig 30

Anläggning 3 och 2 i schakt V. Från öster.

Structures 3 and 2 in trench V, seen from the east.

Fig 31

Meterruta 1 med anläggning 2 och anläggning 4. Hällen i bildens underkant. Från söder.

Metre-square 1 with structures 2 and 4. The slab is visible in the lower part of the photo. View from the south,

Fig 32

Anläggning 4 uppifrån.

Structure 4 seen from above.

Fig 33

Profil. Schakt VI a+b från norr.

Section. Trench VI a and b, seen from the north.

Fig 34

Schakt VIII, stenpackning från norr.

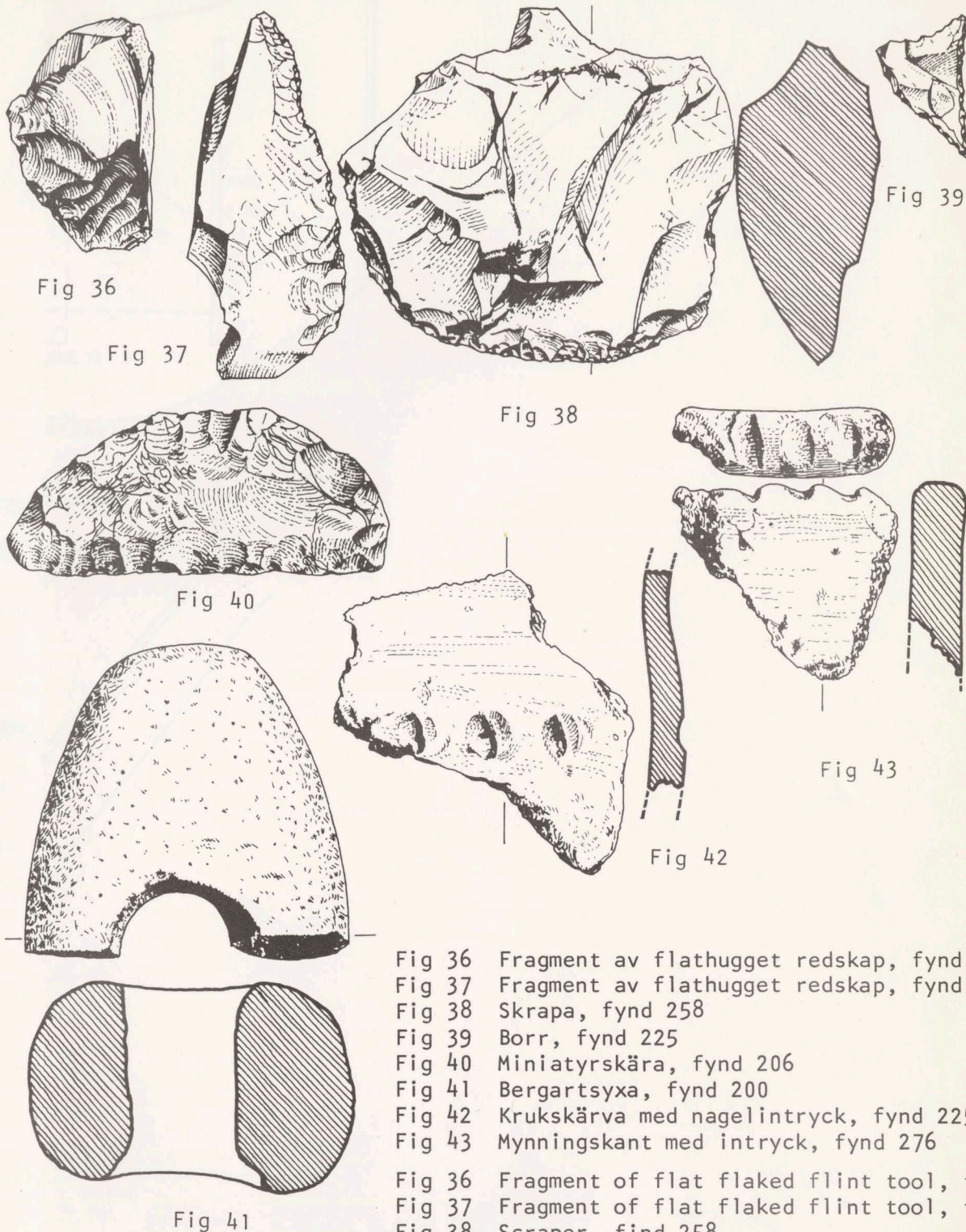
Trench VIII, packing of stones, seen from the north.

Fig 35

Schakt X, M2, anläggning 5. Krukan med brända ben. Från öster.

Trench X, m-square 2, structure 5. The pottery vessel with cremated bones seen from the east.

- Fig 36 Fragment av flathugget redskap, fynd 210
 Fig 37 Fragment av flathugget redskap, fynd 258
 Fig 38 Skrapa, fynd 258
 Fig 39 Borr, fynd 225
 Fig 40 Miniatyrskära, fynd 206
 Fig 41 Bergartsyxa, fynd 200
 Fig 42 Krukskärva med nagelintryck, fynd 225
 Fig 43 Mynningskant med intryck, fynd 276

- Fig 36 Fragment of flat flaked flint tool, find 210
 Fig 37 Fragment of flat flaked flint tool, find 258
 Fig 38 Scraper, find 258
 Fig 39 Borer, find 225
 Fig 40 Miniature sickle, find 206
 Fig 41 Stone axe, find 200
 Fig 42 Potsherd with nail impressions, find 225
 Fig 43 Rim sherd with impressions, find 276

Skala 1:1

